2026-yil, oktabr.
№10-son.
ISSN: 3060-5245

MAMLAKATIMIZDA TURIZM XIZMATLARI KO‘RSATISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI

KATTAKISHIYEV BEKNAZAR
Jizzax politexnika instituti dotsenti
E-mail: kattakishiev@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada mamlakatimizda turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyati, uning milliy iqtisodiyot barqarorligini ta’minlashdagi o‘rni hamda hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, turizm sohasida xizmatlar sifatini oshirish, zamonaviy infratuzilmani rivojlantirish, xorijiy va mahalliy sayyohlarni jalb etish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda aholi daromadlarini ko‘paytirish masalalari tahlil qilingan.
Kalit so‘zlar: turizm, turizm xizmatlari, milliy iqtisodiyot, iqtisodiy rivojlanish, turizm infratuzilmasi, turistik salohiyat, xizmatlar bozori, investitsiya, bandlik, raqobatbardoshlik.

Аннотация. В статье освещается экономическое значение развития системы предоставления туристических услуг в нашей стране, её роль в обеспечении устойчивости национальной экономики, а также возможности повышения экономического потенциала регионов. Кроме того, анализируются вопросы повышения качества услуг в сфере туризма, развития современной инфраструктуры, привлечения иностранных и отечественных туристов, создания новых рабочих мест и увеличения доходов населения.
Ключевые слова: туризм, туристические услуги, национальная экономика, экономическое развитие, туристическая инфраструктура, туристический потенциал, рынок услуг, инвестиции, занятость, конкурентоспособность.

Abstract. This article highlights the economic significance of developing the tourism service delivery system in our country, its role in ensuring the stability of the national economy, and its potential to enhance the economic capacity of the regions. Furthermore, the article analyzes issues related to improving the quality of tourism services, developing modern infrastructure, attracting foreign and domestic tourists, creating new jobs, and increasing household incomes.

Keywords: tourism, tourism services, national economy, economic development, tourism infrastructure, tourism potential, services market, investment, employment, competitiveness.

KIRISH

Turizm sohasi mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish, xizmatlar ko‘rsatish hajmini kengaytirish, aholi bandligini ta’minlash va hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanishda muhim o‘rin tutadi. Jahon turizm tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, turizm iqtisodiy o‘sish, ish o‘rinlarini yaratish va barqaror rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashda muhim vositalardan biri hisoblanadi [1]. Shu jihatdan turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish hamda mamlakatning turistik resurslaridan samarali foydalanish milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish, uning iqtisodiyotdagi o‘rnini kuchaytirish hamda mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi O‘RQ-549-sonli “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni turizm sohasidagi munosabatlarni tartibga solish, turistik faoliyatni rivojlantirish va ushbu sohada qulay shart-

sharoitlar yaratishning huquqiy asoslarini belgilaydi [2]. Mazkur qonunda turizmni barqaror rivojlantirish, turizm sohasi subyektlarining huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda sohada raqobatni rivojlantirish kabi muhim tamoyillar mustahkamlangan.

Turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyati, avvalo, uning bandlikni ta’minlash, xizmatlar eksportini kengaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish hamda hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy faollikni kuchaytirishdagi o‘rni bilan belgilanadi. Turistik oqimning ortishi mehmonxonalar, transport korxonalari, umumiy ovqatlanish shoxobchalari, savdo tashkilotlari va hunarmandchilik subyektlari faoliyatining kengayishiga imkon beradi. Natijada yangi daromad manbalari shakllanadi, mahalliy aholining bandlik imkoniyatlari kengayadi va hududlarning iqtisodiy salohiyatidan foydalanish samaradorligi ortadi. Turizm sohasini rivojlantirishning ushbu yo‘nalishlari mamlakatda turistik xizmatlarning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan davlat siyosati bilan hamohangdir [3].

ADABIYOTLAR TAHLILI

Turizm xizmatlarining iqtisodiy samaradorligi masalasi xalqaro va milliy miqyosda keng tadqiq etilgan yo‘nalishlardan biridir. UN Tourism tomonidan ishlab chiqilgan *International Recommendations for Tourism Statistics 2008* hujjatida turizmni iqtisodiy jihatdan baholashda turistlar oqimi, turistik iste’mol, xizmatlar va turizm bilan bog‘liq iqtisodiy faoliyatlarni tizimli hisobga olish zarurligi ta’kidlangan [4]. Shuningdek, *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008* turizmning yalpi ichki mahsulot, iste’mol, bandlik va boshqa makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarga qo‘shgan hissasini aniqlashning metodologik asoslarini belgilaydi [5].

L.Dwyer, P.Forsyth va R.Spurr turizmning iqtisodiy ta’sirini baholashda multiplikator va “input-output” modellaridan foydalanish imkoniyatlarini o‘rgangan. Ularning tadqiqotlarida turizm xarajatlarining ishlab chiqarish, daromad va bandlikka bevosita, bilvosita hamda induksiyalangan ta’siri tahlil qilingan. Mualliflar turizm iqtisodiy ta’sirini yanada aniqroq baholash uchun umumiy muvozanat modellaridan foydalanish zarurligini ta’kidlaydilar [6].

Shunday qilib, mavjud tadqiqotlarda turizmning iqtisodiy samaradorligi asosan turistik xarajatlar, daromad, bandlik, turizm talabi, multiplikativ ta’sir va iqtisodiyot tarmoqlari o‘rtasidagi bog‘liqlik orqali baholangan. Mazkur yondashuvlar O‘zbekiston sharoitida turizm xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini baholash uchun metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda mamlakatimizda turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyatini o‘rganishda tizimli yondashuv, tahlil va sintez, qiyosiy tahlil hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi turizm sohasining milliy iqtisodiyotdagi o‘rnini aniqlash, turistik

xizmatlarning iqtisodiy rivojlanishga ta’sirini baholash va sohani takomillashtirish yo‘nalishlarini asoslashga qaratildi.

Tadqiqotning nazariy va metodologik asosini turizm iqtisodiyoti bo‘yicha ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlarning uslubiy tavsiyalari hamda turizm sohasiga oid statistik ma’lumotlar tashkil etadi. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Statistika bo‘limi va BMT Turizm tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan *International Recommendations for Tourism Statistics 2008* hujjatidan turizm statistikasi va tegishli iqtisodiy ko‘rsatkichlarni o‘rganishda metodologik manba sifatida foydalanish mumkin. Ushbu tavsiyalar turizmga oid ma’lumotlarni to‘plash, tasniflash va tahlil qilishning xalqaro miqyosda uyg‘unlashtirilgan asoslarini belgilaydi.

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil usuli orqali turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimining asosiy tarkibiy qismlari, jumladan, transport, joylashtirish, umumiy ovqatlanish, ekskursiya va boshqa xizmatlarning o‘zaro bog‘liqligi o‘rganildi. Qiyosiy tahlil usuli turizm sohasining turli yo‘nalishlarini taqqoslash hamda ularning iqtisodiy rivojlanishga ta’sirini aniqlash uchun qo‘llanildi. Tahlil va sintez usullari yordamida turizm xizmatlarini rivojlantirish bilan bog‘liq iqtisodiy omillar alohida o‘rganilib, ular yuzasidan umumiy xulosalar shakllantirildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mamlakatimizda turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini rivojlantirish masalasi iqtisodiy o‘sishni ta’minlash, xizmatlar bozorini kengaytirish va hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga ega. Turizm sohasi bevosita mehmonxona xo‘jaligi, transport, umumiy ovqatlanish, savdo, madaniyat va hunarmandchilik kabi tarmoqlar bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ushbu tarmoqlarning rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini takomillashtirish nafaqat sayyohlarga xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish, balki mamlakat iqtisodiyotida qo‘shimcha qiymat yaratishning muhim omili sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda turizm xizmatlarining iqtisodiy faolligi 2020–2025-yillarda sezilarli darajada oshganini ko‘rsatmoqda. Buni, avvalo, turizm xizmatlari eksporti hamda mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy turistlar sonining o‘zgarishi orqali baholash mumkin. Ushbu ko‘rsatkichlarning birgalikdagi tahlili turizm sohasining mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va rivojlanish tendensiyalarini aniqlash imkonini beradi.

1-jadval

O‘zbekistonda turizm xizmatlari rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari

Yillar	Turizm xizmatlari eksporti, mln AQSh dollari	Xorijiy turistlar soni, mln kishi
2020	255,8	1,50
2021	422,1	1,88
2022	1609,8	5,23
2023	2143,1	6,63
2024	3519,0	7,96
2025	4880,3	11,68

Jadval ma’lumotlari turizm xizmatlari eksportining 2020–2025-yillarda izchil oshganini ko‘rsatadi. 2020-yilda turizm xizmatlari eksporti 255,8 mln AQSh dollarini tashkil etgan bo‘lsa, 2021-yilda 422,1 mln, 2022-yilda 1 609,8 mln, 2023-yilda 2 143,1 mln, 2024-yilda 3 519,0 mln va 2025-yilda 4 880,3 mln AQSh dollariga yetgan. Demak, 2020–2025-yillar davomida turizm xizmatlari eksporti qariyb 19,1 barobar oshgan. Rasmiy SIAT ma’lumotlarida ushbu ko‘rsatkich “Safarlar (turizm)” xizmatlari eksporti sifatida qayd etilgan.

Turizm xizmatlari eksportining o‘sishida 2022-yildan boshlab ayniqsa yuqori dinamika kuzatiladi. 2021-yildagi 422,1 mln AQSh dollaridan 2022-yilda 1 609,8 mln AQSh dollariga ko‘tarilishi turizm bozorining pandemiyadan keyingi tiklanishi bilan izohlanishi mumkin. Keyingi yillarda esa o‘sish davom etib, 2025-yilda eksport hajmi 4,88 mlrd AQSh dollariga yetgan. Bu holat turizm xizmatlarining nafaqat ichki xizmat ko‘rsatish sohasi, balki mamlakatning xizmatlar eksportidagi muhim yo‘nalishlardan biriga aylanayotganini ko‘rsatadi.

Xorijiy turistlar sonining o‘zgarishi ham ushbu tendensiyani tasdiqlaydi. 2020-yilda O‘zbekistonga turistik maqsadda 1,50 mln nafar xorijiy fuqaro tashrif buyurgan bo‘lsa, 2021-yilda bu ko‘rsatkich 1,88 mln nafarga, 2022-yilda 5,23 mln nafarga, 2023-yilda 6,63 mln nafarga va 2024-yilda 7,96 mln nafarga yetgan. 2025-yilda esa xorijiy turistlar soni 11,7 mln nafarga yetib, 2024-yilga nisbatan 46,8 foizga oshgan.

Ushbu natijalar turizmga bo‘lgan tashqi talabning kengayib borayotganini ko‘rsatadi. Turistlar sonining ortishi bilan birga mehmonxona, transport, umumiy ovqatlanish, savdo, ekskursiya va ko‘ngilochar xizmatlarga talab ham oshadi. Shu sababli turizmning iqtisodiy samarasi faqat turizm korxonalarida shakllanadigan daromad bilan cheklanmay, boshqa tarmoqlarga ham tarqaladi.

Mazkur holat Sinclairning turizm va iqtisodiy rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rgangan tadqiqotlari bilan uyg‘unlashadi. Sinclair turizmning rivojlanayotgan mamlakatlarda xorijiy valyuta tushumlari, daromad va bandlikni shakllantirishga hissa qo‘shishi mumkinligini ta’kidlaydi. Shu bilan birga, olim turizmning iqtisodiy samarasi uning xarajatlari va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan o‘zaro bog‘liqligi bilan birgalikda baholanishi kerakligini qayd etadi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, O‘zbekistonda turizm xizmatlarini rivojlantirishning keyingi bosqichida turistlar sonini oshirish bilan bir qatorda, bir turistga to‘g‘ri keladigan iqtisodiy qiymatni ko‘paytirish muhim yo‘nalish sifatida qaralishi mumkin. Buning uchun yuqori qo‘shilgan qiymatga ega turistik mahsulotlarni rivojlantirish, turistlarning mamlakatda qolish muddatini uzaytirish, hududiy turizm imkoniyatlaridan samarali foydalanish, gastronomik, ekologik, ziyorat va madaniy turizm yo‘nalishlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimizda turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimini rivojlantirish milliy iqtisodiyotning barqaror o‘sishini ta’minlash, xizmatlar

sohasi salohiyatini oshirish hamda hududlarning iqtisodiy imkoniyatlaridan samarali foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi. Turizm sohasining rivojlanishi yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash hamda mahalliy ishlab chiqaruvchilar faoliyatini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, turistik xizmatlar ko‘lamining kengayishi mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish uchun ham muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari turizm xizmatlari ko‘rsatish tizimining samarali rivojlanishi, avvalo, zamonaviy infratuzilmani shakllantirish, xizmatlar sifatini oshirish, malakali mutaxassislar tayyorlash va turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi. Ayniqsa, mamlakatimizning tarixiy-madaniy merosi, tabiiy resurslari va milliy qadriyatlaridan samarali foydalanish orqali hududlarda yangi turistik yo‘nalishlarni tashkil etish, ichki va xalqaro turistik oqimlarni kengaytirish imkoniyatlari mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. UN Tourism. Tourism and Sustainable Development. Rasmiy veb-sayt: https://www.unwto.org/sustainable-development

2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi O‘RQ-549-sonli “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni. — https://lex.uz/docs/4428097

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi PF-5611-sonli “O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni. — https://lex.uz/docs/4143188 .

4. United Nations, UNWTO. International Recommendations for Tourism Statistics 2008 (IRTS 2008). United Nations, New York/Madrid, 2010.

5. United Nations, UNWTO. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008 (TSA:RMF 2008). United Nations, New York/Madrid, 2010. Rasmiy metodologik manba

6. Dwyer, L., Forsyth, P., & Spurr, R. (2004). Evaluating tourism's economic effects: New and old approaches. Tourism Management, 25(3), 307–317. DOI: 10.1016/S0261-5177(03)00131-6.

2026-yil, oktabr. №10-son.

Mas’ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas’ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo‘jaligi fanlari bo‘yicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxati”ga kiritilgan.

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №083688

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko‘chasi, 2-uy